

Ljubljana, 19. 5. 2011

Ministrstvo za šolstvo in šport RS
Direktorat za osnovne šole in vrtce
Masarykova cesta 16, 1000 Ljubljana

Spoštovani,

na podlagi predhodno sprejetih vsebinskih stališč Aktiva svetov staršev ljubljanskih osnovnih šol in razprave našega Ožjega odbora dne 10. 5. 2011 vam sporočamo naše

Pripombe k predlogu sprememb Zakona o osnovni šoli (EVA: 2011-3311-0007; MŠŠ, 24. 3. 2011)

3. člen - učenje slovenščine kot drugega jezika, učenje maternega jezika in kulture neslovencev

Podpiramo oba predloga, še zlasti sistemsko ureditev učenja Slovenščine za otroke, katerim ta ni materni jezik. Prozadevati si moramo za prijaznejši in bolj konstruktiven odnos do priseljencev in avtohtonih manjšin, kar vključuje boljše možnosti za integracijo njihovih otrok v našo družbo.

Opozarjamo pa, da iz predloga ni razvidno, ali bo tovrstni pouk izvajan v okviru obveznih oz. neobveznih izbirnih predmetov (IP), interesnih dejavnosti, ali kako drugače?

5. člen – učenci s posebnimi potrebami

Pozdravljamo ločeno obravnavanje posebej nadarjenih in učencev s posebnimi potrebami v smislu razvojnih oz. učnih težav.

6. člen – posebej nadarjeni učenci

Ne strinjamo se z zapisano definicijo posebej nadarjenih učencev: "Pri posameznih predmetih presegajo določene standarde znanja".

Namesto tega bi se izraz moral verjetno nanašati na izrazito uspešnost (torej *sposobnost* usvajanja znanja) na več področjih ali na drug način ugotovljene posebne sposobnosti. Vsekakor gre pri tem za težko strokovno vprašanje, odgovora nanj pa ne kaže prejudicirati z besedilom zakona.

8. člen – podaljšanje obvezne dnevne prisotnosti v 1. triletju

Podpiramo spremenjeno organizacijo dela v 1. triletju, s katero bo v okviru podaljšane obvezne prisotnosti sistemsko poskrbljeno za dopolnilni in dodatni pouk, dodatne vzgojno-informativne vsebine, prehrano in sprostitevne dejavnosti za vse učence.

Vprašanje pa je, ali je predlagani obseg (6 ur dnevno) res najprimernejši.

10. člen – ukinitve drugega tujega jezika kot obveznega predmeta

Podpiramo odpravo drugega tujega jezika (2. TJ) kot obveznega predmeta (t.j. s sedanjim zakonom predviden način).

Dosedaj uveljavljeni način (v obliki izbirnega predmeta) se je izkazal za zelo ustreznega, saj ga izberejo učenci, ki imajo za to interes in jim učenje dodatnega tujega jezika ne povzroča težav. Tak način omogoča tudi večjo možnost izbire 2. TJ in manjše učne skupine, vse skupaj pa vodi do višje kvalitete pouka.

10. člen – sprememba imena pri nekaj predmetih

Ne strinjamo se z nepotrebnim preimenovanjem športne, likovne in glasbene vzgoje ter kategorično zavračamo v razlagi zakona navedeno argumentacijo.

Aktivi svetov strašev, druga civilna gibanja in društva ter del stroke že vrsto let opozarjamo na deformacijo pouka in zmanjšanje naklonjenosti učencev do navedenih predmetov, do katere je prišlo zaradi (po naših informacijah strokovno ne dovolj utemeljene) uvedbe številskega ocenjevanja z ZOsn iz leta 1996. Opažamo, da ostoječe stanje navaja precej učiteljev teh predmetov k faktografskemu podajanju in preverjanju znanja, kar vsekakor nasprotuje intenci privzganja naklonjenosti do športa in rekreacije ter glasbene in likovne umetnosti. Predlagano preimenovanje predmetov bi opisani trend le še okrepilo, ne le v dolgoročno škodo navedenih ved, pač pa tudi splošnega počutja in razpoloženja učencev ter posledično zmanjšane zmožnosti usvajanja strateško pomembnih kompetenc pri ostalih predmetih.

Prepričani smo, da bi bilo nujno v Pravilniku o ocenjevanju posvetiti posebno pozornost specifični načina dela in osnovnemu namenu t.i. "vzgojnih" predmetov (ŠV, LV in GV) ter spodbuditi širšo razpravo vseh udeleženi o potrebnosti oz. smiselnosti številskega ocenjevanja in umestitvi njihovih ocen v sistem selekcije učencev pri vpisu v SŠ z omejitvijo vpisa. Glede na lakonično obrazložitev predloga ocenjujemo, da gre pri tem predlogu za poskus izogibanja razpravi oz. diskvalifikacije legitimnih pobud s pozicije politične moči, kar je nadvse zaskrbljujoče.

11. člen – 3 (oz. z dovoljenjem staršev 4) ure izbirnih predmetov tedensko, namesto sedanjih 2 (oz. 3)

Najodločneje zavračamo predlagano povečanje števila ur obveznih izbirnih predmetov (IP).

Ker so vsi IP razen TJ eno-urni, predlagana rešitev pomeni obvezen obisk 2–3 (z dovoljenjem staršev pa do 4) različnih IP; medtem ko sedaj velja 1–2 (3) IP (obvezni sta 2 oz. 3 ure tedensko).

Predlog torej pomeni uvedbo dodatnega ocenjevanega predmeta v predmetnik skozi vso zadnjo triado. To je povsem nesprejemljivo, saj je število predmetov v 3. triadi že sedaj daleč preveliko - v 8. razredu npr. 14–15 (oz. 16), kar je po priloženih podatkih največ v Evropi!

V našem Aktivu že dolga leta ocenjujemo, da je prav to eden največjih pblemov današnje OŠ. Zelo smo zadovoljni, da so ga tudi avtorji Bele Knjige 2011 prepoznali kot pomemben generator obremenjenosti osnovnošolcev (str. 18). Tudi sicer se viden del stroke strinja, da je vsebinska in organizacijska razdrobljenost programa v OŠ so-odgovorna za slabše obvladovanje najpomembnejših vsebin.

Predlagano "reševanje" tega problema s fleksibilnim predmetnikom nas ne prepriča, saj ta možnost obstaja že vrsto let, pa jo šole – zaradi dovolj razumljivih strokovnih in organizacijskih zadržkov – le malo

izvajajo. Obenem se nam ne zdi smiselno, da se za manj pomembne izbirne vsebine rezervira več prostora z zakonom, predstavniki ved pa se bodo naknadno pogajali za preostanek. Bolje bi bilo pustiti možnost, da se katera od razpoložljivih ur prepusti obstoječim obveznim predmetom, da dejansko omogočimo izboljšanje podajanja strateško najpomembnejših vsebin, namesto da višamo le število predmetov in zahtevnost programa?

Opozarjamo tudi, da bi povečanje števila obveznih IP v praksi gotovo povzročilo velike težave. To se je pokazalo že v prvih letih frontalne uvedbe devetletke (po ZOsn 1996), ko je bil obvezen obisk 3 IP (kar ob izbiri enega TJ nanese ravno 4 ure tedensko). Tako smo pisali ministru Gabru že leta 2004:

Uvedba treh IP je povzročila bistveno poslabšanje urnikov. Zaradi koordiniranja obiska so ti predmeti namreč praviloma na urniku ob 7h zjutraj ("predura"), ali pa 7. in 8. učno uro. Večina učencev ima vsaj en dan v tednu 8 ur pouka (npr. od 8:00 do 15:20 s 30-minutnim odmorom za kosilo), medtem ko je bil v osemletki že dan s 7 urami izjema. Mnogo pogostejše so tudi ure čakanja ("luknje").

Nedvomno je že priprava na dan z 8 učnimi urami za 12-letnega otroka izredno stresna. Zaradi utrujenosti na tak dan nujno trpi kvaliteta pouka, popoldan pa tudi domače delo in učenje. Za sprostivne dejavnosti in celo počitek pogosto ne ostane dovolj časa. Zaradi neenakomerne obremenitve skozi teden in lukenj v urniku je izraba časa v povprečju bistveno slabša, povezani stres pa neprimerno večji, kot kaže enostavno preštevanje šolskih ur. ...

Zato je povsem razumljivo, da učenci po prenovi programa OŠ počutijo bistveno bolj obremenjene s šolskim delom, objektivne raziskave pa zaznavajo porast simptomov stresa in znižan nivo osvojenih ključnih znanj. Naj še enkrat ponovimo, da je oboje v popolnem nasprotju z deklariranimi cilji reforme OŠ.

V anketi, ki smo jo izvedli maja 2004 med starši učencev 7.r. ljubljanskih osnovnih šol (n = 515), se je za zmanjšanje števila IP s 3 na 2 izreklo 91% staršev, 44% pa jih je podprlo ukinitvev vseh treh IP. ...

Na podlagi izrazito negativnih praktičnih izkušenj je že leta 2004 prišlo do manjšega popravka ZOsn. Učenci so lahko v naslednjem šolskem letu izbrali po 3, lahko pa tudi le 2 IP (kar približno ustreza aktualnemu predlogu). Že dve leti kasneje se je obseg IP še dodatno zmanjšal, na 2 uri tedensko (z dovoljenjem staršev 3), kot je v veljavi še sedaj.

Dodatno omejitev pri sestavljanju urnikov predstavlja nivojski pouk v 8. in 9. razredu. Ob uveljavitvi tokratnega predloga MŠŠ in hkratni prepovedi pouka pred 8. uro zjutraj (29. člen) bo na marsikateri OŠ s prostorskimi ali kadrovske omejitvami povsem nemogoče sestaviti urnike brez "lukenj", morda bo potrebna celo uvedba 9. šolske ure.

Dodatno moramo upoštevati še, da naj bi se po novem 2. TJ izvajali tudi izven obveznega dela predmetnika (t.j. kot neobvezni IP; 16. člen). Za to zainteresirani učenci bi morali k prej navedenim količinam torej prišteti še en ocenjevan predmet oz. 2 uri tedensko. Skupno torej 3–4 (5) predmetov oz. 5 (6) ur tedensko povrh obveznega dela predmetnika, kar bi v 8. razredu nanese neverjetnih 16–17 (oz. z dovoljenjem staršev do 18) neodvisnih ocenjenih predmetov!

Zaradi vsega navedenega uveljavitvi predloga v tej točki torej odločno nasprotujemo.

V razmislek predlagamo sledečo **alternativno oz. kompromisno rešitev**: V ZOsn se peti odstavek 17. člena spremeni tako, da se glasi: »Učenec mora med izbirnimi predmeti izbrati 2 predmeta.«

Taka ureditev bi omogočila naravno diferenciacijo zahtevnosti programa v zadnji triadi, saj bi si učenec lahko izbral dva enourna IP (t.j. dodatni 2 uri), ali pa bi bil eden od njiju 2.TJ (skupaj 3 ure tedensko).

Ker okrog 60% učencev izbere 2.TJ, bi bil povprečen delež izbirnosti okrog 9%, kar je že v sredini tabele za Evropo (BK, str. 18).

Glede na sedanje stanje se število ocenjevanih predmetov tako ne bi povečalo; odpadla bi tudi potreba po posebnem pristanku staršev v besedilu Zakona. Obenem bi imeli vsi učenci v spričevalu enako število ocenjevanih predmetov, kar sedaj – in niti pri predlogu MŠŠ – ne drži.

Obenem bi šole lahko obvezali k širšemu spektru ponujenih IP kot doslej. Sedaj obvezna ponudba vsaj treh IP iz posameznega sklopa (17. čl. ZOsn, 2. odst.) gre izrazito na škodo naravoslovno-tehničnim predmetom. Slednji so namreč uvrščeni v isti vsebinski sklop kot IP s področja športa, ti pa so med najbolj popularnimi (in razmeroma preprostimi za izvedbo).

Namesto v dva, razmeroma umetna sklopa, bi IP lahko razdelili v več vsebinsko bolj zaokroženih skupin (npr. naravoslovni, tehnični, družboslovni, jezikoslovni, umetniško-ustvarjalni, športni), šolam pa naložili obvezno ponudbo (ali kar izvajanje?) vsaj po enega IP iz vsake skupine.

Spisek možnih IP naj bo krajši in bolj premišljen. Na sedanjem je veliko vsebinsko sorodnih enoletnih predmetov, kar povzroča nepotrebne težave pri izbiranju IP in oblikovanju učnih skupin.

Po rezultatih spremljave (ZRSŠ, 2006) največ učencev izbere prav IP s področja športa. Zato predlagamo, naj se v tretji triadi ponovno uvede tretja ura športne vzgoje za vse učence. Dodatno uro rekreacije bi s tem zagotovili tudi učencem, ki do športa nimajo afinitete in/ali podpore doma – prav ti pa jo najbolj potrebujejo! V tem primeru verjetno sploh ne bi potrebovali OIP s področja športa.

16. člen – neobvezni izbirni predmeti

Načeloma podpiramo širšo in kvalitetnejšo ponudbo neobveznih vsebin znotraj šole. Tako bi lahko bila vsem učencem na razpolago marsikatera dejavnost, ki je sedaj v domeni trga izvenšolskih dejavnosti.

Po drugi strani pa bodo za razliko od slednjih in šolskih interesnih dejavnosti to vseeno dodatni šolski predmeti z obveznim obiskom in ocenjevanjem, z vsemi negativnimi posledicami (gl. čl. 11).

Vprašanje je tudi, ali tako velik poseg v sistem res potrebujemo (z vidika preglednosti) in zmoremo glede na omejene resurse (kader, prostori, finance). Generacije učencev se bodo kmalu pričele spet večati...

Glede neobveznega pouka 1.TJ v 1. razredu smo v zadregi glede argumenta, da je to nujno, ker se nekateri pričnejo učiti TJ že v vrtcu. Pričakujemo namreč, da bodo navedeni pouk večinoma izbrali ravno tisti učenci, ki so to možnost izbrali že v vrtcu – torej se bodo razlike v predznanju do 2.r. le še povečale. V kolikor obstaja resen namen, da tovrstne razlike v OŠ čimbolj manjšamo, bi bil verjetno bolj primeren pričetek s 1.TJ za vse v 1.r., seveda ob ustreznem pedagoškem pristopu.

Podpiramo pouk drugega tujega jezika (2.TJ) izključno kot IP, kar se je v praksi izkazalo za zelo primerno (gl. tudi čl. 10).

Smo pa zelo zadržani glede pričetka pouka 2.TJ v 4. razredu - četudi le v obliki neobveznega IP. Anketa v BK (str. 29) kaže, da so starši otrok vseh starosti večinoma za pričetek v 5.r., ravnatelj pa največ v 7.r., sledita 4. in 6.r. Pregled po evropskih državah pokaže, da večinoma pričenjajo mnogo kasneje – ali pa sploh ne.

Po naši oceni bi prišel v poštev pričetek v 5. ali morda 4. r. samo v primeru, če bi s 1.TJ pričeli že v 1.r. Ker je slednji predlagan v 2.r., pa močno dvomimo, da bi se znanje 1.TJ do 4.r. že dovolj utrdilo.

Iz predloga tudi ni razvidno, kako bi bilo urejeno vključevanje učencev v 2.TJ kot NIP - samo v 4.r., ali lahko tudi kasneje?

V tretji triadi pa je nejasen odnos med poučevanjem 2.TJ kot NIP oz. OIP – če pravilno razumemo, je predvideno oboje? Če da; ali bo možno prehajanje in pod kakšnimi pogoji? Kaj bi tedaj pomenila možnost učenja 2.TJ že od 4.r. za izvajanje pouka 2.TJ kot OIP v 7.-9. razredu? Ali bi bili slednji organizirani na dveh nivojih zahtevnosti (in posledično v srednji šoli mogoče na treh!)?

Ponovno opozarjamo, da bo 2.TJ kot NIP vendarle šolski predmet z obveznim obiskom in ocenjevanjem, povrh obveznega dela predmetnika. Ker za zainteresirane učence to pomeni veliko dodatno obremenitev (gl. pripombe k 11. čl.), nasprotujemo možnosti, da bi se 2.TJ poučeval samo kot NIP.

Glede na povedano se zdi **bolj primerna rešitev s pričetkom 1.TJ v 3.r. in potem 2.TJ le kot obvezni IP od 6. ali 7. razreda naprej**, oz. kot interesna dejavnost (lahko že od 4.r.).

18. člen – jutranje in popoldansko varstvo

Pozdravljamo podaljšanje obvezne ponudbe jutranjega varstva do 3. razreda.

19. člen – individualna in skupinska učna pomoč

Pozdravljamo večjo sistemsko podporo navedenim dejavnostim skozi njihovo izvajanje v času podaljšane obvezne prisotnosti učencev v prvi triadi.

22. člen – varnost

Ali je res potrebno v zakonu navajati, da mora OŠ spoštovati veljavne normative in standarde?

23. člen – predmetnik zasebne šole

Glede na izredno normiranost in preobloženost programa javnih OŠ (ki se s tem zakonom še stopnjuje) je v tem členu navedeni predmetnik izredno skromen. Marsikdo bi si verjetno želel obravnave svojega otroka v takem, manj birokratiziranem in bolj humanem okolju – a mu to ne bo omogočeno.

Ne glede na različno lastništvo in upravljanje javnih in zasebnih šol pričakujemo bolj enakopravno obravnavo obojih. To velja še zlasti, ker v našem sistemu nimamo obveznega preverjanja znanja ob zaključku šolanja in iz njega izpeljane odgovornosti nosilcev zasebnega izobraževanja (kot je značilno npr. za nekatere skandinavske države z bolj liberalnim pristopom k organizaciji osnovnega šolanja).

24. člen – predmetnik in učni načrt (fleksibilni predmetnik)

Podpiramo zakonsko ureditev fleksibilnosti urnika na način, ki izhaja iz strokovno nesporne dobre prakse, t.j. izvajanje nekaterih enournih predmetov v "blok urah" (likovna vzgoja, tehnika) in premike ur zaradi odsotnosti učiteljev ali drugih posebnih razlogov z izravnavo znotraj krajšega obdobja. Glede tega ne vidimo sprememb glede na sedanjo ureditev in jih tudi ne pričakujemo.

Nikakor pa se ne strinjamo z implikacijo obrazložitve predloga (in Bele knjige), da fleksibilni predmetnik ponuja primerno rešitev za problem prevelikega števila predmetov v tretji triadi (gl. čl. 11).

Namreč, pretirano koncentriranje predmetov (npr. fizika le v prvem polletju, kemija le v drugem) bi verjetno vodilo v pozabljanje snovi med obdobji ne-poučevanja in manjšalo možnosti za medpredmetna vsebinska povezovanja. Podobna koncentracija ur likovne ali glasbene vzgoje čez daljše časovno obdobje pa ne bi predstavljala razbremenitve za učence; prej nasprotno.

Obenem bi taka organizacija pouka vodila do praktičnih težav, npr. pri menjavi šole med letom, daljših odsotnostih zaradi bolezni (ko bi učenec izpustil znaten del snovi posameznih predmetov), ipd.

Zaradi navedenega ocenjujemo, da je fleksibilnost predmetnika v sedanjem zakonu definirana preohlapno. Potrebno bi bilo zahtevati, naj se število ur med predmeti izravna znotraj posameznega ocenjevalnega obdobja, in ne šele v posameznem šolskem letu.

Navajanje dobrih izkušenj z ohlapnim ali nedefiniranim predmetnikom v nekaterih evropskih državah v obrazložitvi predloga je potrebno soočiti z vprašanjem, ali imajo v teh državah obvezen enoten državni izpit ob koncu osnovnega šolanja? Kakšne so posledice za OŠ kot institucijo in njeno vodstvo, če njihovi učenci na takem izpitu ne dosežejo predpisanega uspeha? Ne moremo kopirati le posameznih elementov sistema od tu in tam, ampak morajo biti med seboj smiselno usklajeni.

Rešitev težave s prevelikim številom predmetov v tretji triadi (sedaj v 8.r. 14–15 oz. 16, po obravnavanem predlogu pa še več!) bo po našem mnenju potrebno iskati v naslednjih smereh:

- S koncentriranjem 1- in 1.5-urnih predmetov (razen LV in GV) v krajše obdobje poučevanja. Zaradi premajhnega števila ur za podajanje in utrditev snovi ter kvalitetno ocenjevanje znanja znotraj posameznega ocenjevalnega obdobja se veliko učiteljev teh predmetov zateče k nalaganju projektnega dela (seminarske naloge, plakati), ki ga tudi ocenijo. Pri tem se pojavlja težava z objektivnostjo teh ocen (z vidika pomoči staršev, zbirk seminarjev na spletu in celo komercialne ponudbe tovrstnih uslug). V bistvu gre pri tem za nespoštovanje pravilnika o ocenjevanju, ki dovoljuje le ocenjevanje predhodno podane in utrjene snovi – kar pri projektnem delu očitno ne drži. Pravzaprav pogosto podajo znaten del snovi kar sami učenci s predstavitvami svojih izdelkov. (Na primer, predmet državljanska vzgoja in etika bi lahko iz 7. in 8.r. s po eno uro tedensko premaknili v 9.r. z dvema urama tedensko. Tako bi število predmetov skozi zadnje triletnje bolj enakomerno naraščalo, morda pa bi se izkazalo kot primernejše tudi z vidika predznanja in zrelosti učencev.)

- z uvedbo tretje ure športne vzgoje v zadnji triadi, namesto dodatnega obveznega IP (gl. čl. 11).

- katero od ur, sproščenih z ukinitvijo 2.TJ kot obveznega predmeta, bi (namesto dodatnega OIP) dodelili kateremu od obstoječih predmetov, s čimer bi omogočili bolj temeljito utrditev najpomembnejših znanj.

Zelo pa smo zadržani do zamisli o združevanju obstoječih predmetov. V kolikor obsega snovi in skupnega števila ur ob tem ne bi spreminjali, seveda ne dosežemo ničesar – razen težav z obstoječo izobrazbo in sistemom izobraževanja učiteljev. Zmanjšanje fonda ur ob nespremenjenem kurikulumu pa je seveda v nasprotju z našimi pogledi na zagotavljanje kvalitetne OŠ. Ne pozabimo, da so se v pravkar objavljeni mednarodni raziskavi naši 15-letniki relativno najbolje odrezali pri naravoslovju. Ali bomo sedaj na silo spreminjali ravno to?

25. člen – publikacijo zamenja splet

Popolna opustitev uveljavljenih zloženok oz. brošur na račun spletne objave in možnosti vpogleda "v prostorih šole" je preveč radikalna. Prvi način vendarle še ni vsem in vedno dostopen oz. domač, drugi pa je preveč neprijazen in nepraktičen. Obenem je s prvo alinejo predpisana vsebina za objavo na spletu

bistveno ožja od vsebine sedanjih zložen (npr. spiski razrednikov, učiteljev predmetov, urniki govorilnih ur, termini roditeljskih sestankov ...)

Predlagamo, da šola še vnaprej obvezno pripravi primerno publikacijo, vendar jo razdeli le med tiste staršem, ki to želijo.

27. člen – šolsko leto in počitnice

Ocenjujemo, da šolskega koledarja in počitnic ni smiselno fiksirati z zakonom, saj to nepotrebno omejuje možnosti za iskanje in uvajanje boljših rešitev v dialogu vseh udeleženih in zainteresiranih strani.

Glede na izkušnje npr. nismo prepričani v smiselnost štirih celotedenskih (oz. 9-dnevnih) prekinitev šolskega dela. Združevanje praznikov z najbližjim vikendom (3-5 prostih dni) bi zadoščalo za oddih, število ur pouka pa bi povečali za 3-4%, kar bi nas že oddaljilo od dna lestvice (BK, str. 17). Tako bi zagotovili dodaten čas za podajanje in utrjevanje snovi in morda celo zmanjšali občutek obremenjenosti, saj ta izhaja predvsem iz številnih domačih obveznosti. (Še naprej pa naj ostane na razpolago 5 "ministrovih dni".)

Ponovno tudi predlagamo, da bi bile zimске počitnice umeščene takoj po ocenjevalni konferenci, torej ob koncu januarja. Sedaj so le nekaj tednov po pričetku 2. ocenjevalnega obdobja, ko je intenzivnost učenja največja. Da se učni proces ne bi prekinil, učitelji v višjih razredih radi naložijo učencem obilo domačih nalog in projektov - in počitnice se spremenijo v "učitnice".

Želeli bi, da bi presegli tehtanje "skupnih" zimskih počitnic proti predhodni rešitvi, in bi premislili še nekatere druge možnosti - npr. geografsko razdelitev države na dva dela (namesto presežene delitve mesto-okolica), 2 tedna počitnic za vse (lahko z enotedenskim zamikom ali brez), itd.

29. člen – urnik

Nasprotujemo zadnji alineji (prepoved izvajanja vzgojno-izobraževalnega dela z učenci pred 8. uro).

Glede na pogosto sklicevanje MŠŠ na strokovno avtonomijo OŠ, je absurden. Opozarjamo tudi, da bi bilo ob visoki stopnji izbirnosti (predlagano pa je še dodatno povečanje; čl. 11) in ob izvajanju nivojskega pouka v 8. in 9. razredu marsikje nemogoče pripraviti urnike brez "lukenj" in uvedbe 9. šolske ure.

Predlagana dikcija te alineje je vsekakor neživiljenjska, saj isti predlog zakona med vzgojno-izobraževalno delo šteje tudi dneve dejavnosti, šolo v naravi, itd.!

31. člen – kdo izvaja pouk

Ne strinjamo se s predlogom, da "v prvem in drugem obdobju poučuje tuje jezike učitelj razrednega pouka, lahko pa tudi učitelj predmetnega pouka."

V kolikor ne premoremo dovolj primerno usposobljenega kadra za premik učenja v nižje razrede, s tem procesom ne bi smeli prehitovati. Verjetno je bolje pričeti s poukom nekoliko kasneje in bolj strokovno.

33. člen –diferenciacija

Podpiramo opustitev dveh modelov diferenciacije (t.j. hkratno poučevanje dveh učiteljev in kombinacije dveh modelov), ki sta se izvajala tako redko, da ni bilo možno opraviti niti strokovne evaluacije.

Podpiramo tudi možnost izvajanja nivojskega pouka v 2 nivojih zahtevnosti (namesto prej obveznih 3), za kar smo se v preteklih letih že večkrat zavzeli.

Pozdravljamo nespremenjen način diferenciacije V 4.-7.r. (t.j. delna zunanja diferenciacija), ki se je dobro izkazala v praksi.

Dodatno pa predlagamo, naj se isti model (torej nivojski pouk s fleksibilno zunanjo diferenciacijo, do obsega 25% ur in neformaliziranim prehajanjem med nivoji) dovoli tudi v 8. in 9. razredu. Gre namreč za model, ki uspešno združuje dobre lastnosti obeh sedaj predlaganih modelov (nivojski pouk; heterogene učne skupine) oz. se hkrati izogne njunim največjim pomanjkljivostim.

Čeprav svet zavoda res ni (bil) najbolj primeren organ za sprejemanje strokovne odločitve o izbiri modela diferenciacije, pa vendarle drži, da je le na ta način bila omogočena vsaj minimalna možnost za uveljavljanje legitimnega interesa in pravice staršev do sodelovanja pri izobraževanju lastnih otrok.

Predlagana sprememba pa je izrazito slaba – ne le iz zgoraj nakazanega vidika, ampak tudi zato, ker prepušča sprejem odločitve celotnemu učiteljskemu zboru. Tudi nekateri člani tega zbora namreč ne bodo ustrezno usposobljeni za odločanje o tem strokovnem vprašanju. Ker so formalno podrejeni ravnatelju, ne bodo povsem svobodni pri izražanju pomislekov glede njegovega predloga; obenem pa se bo porazdelila oz. porazgubila odgovornost za sprejem odločitve. Zaradi tega **predlagamo**, naj odločitev o izbiri modela diferenciacije sprejme ravnatelj kot pedagoški vodja, na podlagi pisnega predloga strokovnih aktivov, pridobljenega mnenja sveta staršev in učiteljskega zbora.

38. člen – oprostitev sodelovanja

Prvi odstavek je preveč nejasen, zato ga ne znamo niti vsebinsko komentirati; vsekakor pa bi povzročal v praksi velike težave in nesporazume. Kaj npr. pomeni "pri posamezni uri"? In kaj "drugih" vzgojno-izobraževalnih dejavnosti? Če se zadeva nanaša na oprostitev učencev 1. triade od obvezne prisotnosti do 14h, se s tem lahko strinjamo, ampak to je potrebno jasno napisati.

Ureditev v zadnjem odstavku 52. člena ("O oprostitvi iz prejšnjih odstavkov za vsako šolsko leto posebej odloči ravnatelj.") je v očitnem nasprotju s prejšnjim odstavkom, ki oprostitev obiskovanja IP določeni kategoriji učencev že zagotavlja: "... je na predlog staršev oproščen sodelovanja ..." Na podlagi česa in v kakšnem postopku naj bi torej ravnatelj "odločal"? Pri tem gre lahko le za formalno ugotovitev oz. potrditev, da so za oprostitev izpolnjeni z zakonom predpisani pogoji.

42. člen – malica in kosilo

Tudi po tem predlogu in novem zakonu o šolski prehrani so učenci v OŠ obravnavani neenakopravno glede na srednješolce. Ker gre za manj samostojno in še bolj občutljivo populacijo, pričakujemo da se nadaljuje proces izenačevanja oz. prenosa rešitev iz SŠ. Individualna subvencija za prehrano v OŠ naj bi bila vsaj enaka tisti za dijake oz. študente, topel obrok (oz. kosilo) pa zagotovljen vsem zainteresiranim učencem, ne le tistim iz prve triade. Učenci zadnje triade imajo urnike namreč vsaj enako polne kot srednješolci.

44. člen – ocenjevanje

Odpreti bi bilo potrebno širšo razpravo o načinu ocenjevanja športne, pa tudi likovne in glasbene vzgoje.

Ob uvedbi devetletke (ZOsn 1996) niso bile predstavljene prepričljive strokovne analize oz. argumenti za uvedbo številskega ocenjevanja navedenih predmetov, v praksi pa opažamo številne neugodne učinke:

1. Pod pritiskom zahteve po objektivnem številskem ocenjevanju doseženega znanja (od 1 do 5) se marsikateri učitelj zateka v merjenje telesnih zmogljivosti in spretnosti, posredovanje in preverjanje faktografije in nalaganje seminarskih nalog. Navedeni predmeti so namesto ur aktivnega oz. kreativnega oddiha zato postali dodaten vir stresa. Razvijanje naklonjenosti do umetnosti in športa je v takih razmerah močno oteženo, zaradi dodatnega dela pa učencem ostane manj časa za utrjevanje osnovnih šolskih vsebin in interesne dejavnosti.
2. Kriteriji za ocenjevanje so v praksi neenotni in v posameznih primerih vsebinsko sporni. Slišimo lahko nasprotujoča si pojasnila, naj bi se pri teh predmetih ocenjevalo (tudi) odnos, napredek... Ocenjujemo, da tudi ta nejasnost povečuje občutek stresa pri učencih, saj čutijo, da nimajo neposrednega vpliva na doseženo oceno.
3. Ob zgoraj navedenem je številsko ocenjevanje teh predmetov vsebinsko nezdržljivo s trenutnim sistemom selekcije pri vpisu v srednje šole z omejitvijo. Da so predmeti različno pomembni za nadaljnje šolanje nenazadnje priznava tudi nacionalni preizkus znanja, ki večinoma zajema le slovenščino, matematiko in tuj jezik; podobno je pri mednarodnih raziskavah znanja.

Argument, da se s številskim ocenjevanjem navedenih predmetov dviguje šolski uspeh in samozavest učencev, je zelo vprašljiv, saj gre le za navidezen dvig uspešnosti. Nasprotno, primarna naloga ocen bi morala biti jasna komunikacija, enakopravna obravnava vseh ocen pa zamegljuje stanje glede učne motivacije in zmožnosti učencev. V kolikor pri posameznih učencih zaradi slabših ocen trpi samopodoba, tega ni smiselno kompenzirati z ocenjevanjem športne vzgoje. Bolje bi se bilo vprašati, zakaj so ostale komponente otrokove dejavnosti in osebnosti (mimo šolskih ocen) ostale tako potisnjene ob stran.

Navedene težave bi verjetno najlažje odpravili, če bi se vrnili na stopenjsko ocenjevanje navedenih predmetov. V anketi našega Aktiva (l. 2004) je tak predlog podprlo 73% staršev učencev v 7. razredu.

Alternativno (oz. začasno) rešitev bi predstavljala specifična obravnava teh predmetov v Pravilniku o ocenjevanju, na podlagi ponovnega razmisleka o osnovnem namenu in načinu dela pri teh predmetih. Podobno bi s spremembo sklepa ministra lahko uredili, da se njihove številske ocene ne upoštevajo pri selekciji učencev ob vpisu v srednje šole z omejitvijo vpisa. Že na ta način bi navedenim predmetom v veliki meri povrnili njihovo informativno-vzgojno in sprostitveno naravo.

46.-47. člen – NPZ

Podpiramo predlog, da postane nacionalno preverjanje znanja (NPZ) v 6.r. obvezno; predlagani nabor predmetov je dober.

Še več, glede na veliko pomembnost projekta NPZ (kot objektivna informacija o znanju učenca, povratna informacija šoli in stroki glede uspešnosti izbranih načinov dela) ter izvedbeno in finančno zahtevnost smo mnenja, naj bodo vsa NPZ obvezna - nasprotujemo uvajanju vseh prostovoljnih NPZ.

Z vidika evalvacije sistema so rezultati prostovoljnih NPZ namreč zelo nezanesljivi, saj vzorec učencev ni reprezentativen in je nagnjen k velikim nihanjem. Tudi z vidika izdelave načrta pomoči posameznim

učencem izbirnost NPZ ni sprejemljiva. Ali ne zaslužijo vsi učenci enake pozornosti – ne le tisti, katere bodo k udeležbi na testu spodbujali starši?

Potrebno bo preseči mišljenje, da je NPZ za učence nekaj neprijetnega oz. usodnega, zato se mu morajo imeti možnost odreči. Enako velja tudi za otroke priseljencev, ki jim to "pravico" podeljuje poseben odstavek 46. člena. Menimo prav nasprotno: Država se mora zavzeti, da bodo deležni vse potrebne pozornosti in individualno prilagojene pomoči, pri čemer lahko NPZ le pomaga!

Predlaganih preverjanj je nasploh preveč; recimo vsakoletno NPZ od 6. do 9.r. Dvomimo, da bodo šole zmogle analizo vseh rezultatov, izdelavo programov posebnih pomoči in spremljanje njihove uspešnosti.

Glede NPZ v 3. razredu nimamo jasnega stališča; potreben je dogovor med stroko in politiko glede pričakovane koristi proti ceni. Morda bi bil primernejši 4. razred, ko že lažje govorimo o merjenju znanja (na pa morda razlik v nadarjenosti ali hitrosti razvoja)?

Premik obveznega NPZ iz 9. v 8.r. pa se zdi slabo utemeljen. Za izdelavo in izvedbo načrta pomoči posameznemu učencu je takrat verjetno že prepozno.

V kolikor gre le za premik NPZ v drugo starost, bo za lep čas onemogočil vzdolžno spremljanje uspeha učencev - oz. bomo zavrgli doslej zbrane rezultate v okviru projekta NPZ, saj bodo neprimerljivi z novimi.

V kolikor pa bodo zaradi spremenjene zasnove projekta rezultati NPZ poslej objektivno merilo učenčevega znanja (ustno pojasnilo ministra Lukšiča), bi jih bilo zelo koristno upoštevati pri vpisu v srednje šole z omejitvijo vpisa, kot enakopravno dopolnilo k šolskim ocenam. Slednje namreč ne predstavljajo najbolj primerne osnove za selekcijo, uvedba sprejemnih izpitov po posameznih srednjih šolah pa ne bi bila smiselna, niti racionalna.

V tem primeru seveda ne bi mogli upoštevati rezultatov NPZ iz 8.r. Obrazložitev predloga namreč implicira, da se posameznemu učencu po naknadnem naporu šole znanje lahko še pomembno izboljša.

Najbolj racionalna rešitev je torej obvezno NPZ ob koncu 9. razreda!

Le tako dobijo učenec, starši, šola in stroka popolno povratno informacijo o uspešnosti pristopov skozi celotno osnovno šolanje. V ta namen (pa tudi za selekcijo pri vpisu v srednje šole) bi bilo seveda bolj primerno, da se v tej fazi ponovno preveri znanje tujega jezika. Kako bomo sicer izvedeli, kakšna je relevantnost (obveznega!) preverjanja TJ v 6. razredu in ali so bili programi individualne pomoči uspešni?

Tudi v kolikor bi NPZ v 9.r. vendarle postalo neobvezno, bi lahko bilo v funkciji sprejemnega izpita za vstop v srednje šole z omejitvijo vpisa, a le s preverjanjem TJ namesto tretjega predmeta po izbiri ministra.

Po večletnih in aktualnih razpravah v Aktivu svetov staršev ljubljanskih OŠ pripravila:

dr. Boris Majaron
podpredsednik

Ana Jakšič
predsednica